

NOU 2015:8 Fremtidens skole Fornyelse av fag og kompetanser

Hørings svar fra Skolelederforbundet

Innledning

Skolelederforbundet mener at Ludvigsen-utvalgets innstilling er et solid stykke arbeid som er forskningsbasert og langt på vei i tråd med vår politikk. Utvalgets arbeid har vært forbilledlig med tanke på åpenhet og innsyn i hele prosessen. Skolelederforbundet er stort sett positive til innholdet i utredningen, men vi er usikre på implementeringen. Det sies eksplisitt at dette ikke er forslag til en ny reform, og at det er en justering og videreutvikling av Kunnskapsløftet. Vår oppfatning er at forslagene i innstillingen innebærer svært omfattende endringer som vil få store konsekvenser for skoler og for skoleledere, både økonomiske og administrative.

Det er viktig for Skolelederforbundet å fremheve rektorers og skolelederes meget sentrale rolle når endringer skal gjennomføres i skolen. Skolelederne er etter vår oppfatning navet i en slik prosess. Vi er sikre på at skolelederne står klare og er villige til å ta sin del av jobben. Men skolelederen er allerede i et krysspress av forventninger fra ulike interessegrupper i samfunnet. Økt mengde på saksbehandling stjeler mye tid fra pedagogisk ledelse. Derfor ønsker vi å trekke frem noen forutsetninger som må være til stede for å få til en vellykket reform.

Alle reformer koster, også denne. Utvalgets oppsummering og vurdering av kostnader kan tyde på at det ikke er tatt høyde for økte rammer. Utvalget skriver at forslagene i innstillingen ikke vil øke de statlige eller kommunale driftsutgiftene til grunnskoleopplæringen, og at de på sikt kan realiseres innenfor et tilsvarende budsjett som i dag. Skolelederforbundet er ikke enig i dette. Vi mener at slike store endringer må følges opp med økte rammer, ikke bare i implementeringsfasen, men også på lengre sikt. Utvikling tar tid og er ressurskrevende, og det er mye som må på plass.

Kompetanse og kapasitet skal bygges i alle ledd. Skolelederforbundet er bekymret for at skoleeieres kompetanse og kapasitet ikke er tilstrekkelig i alle kommuner. Spesielt i små kommuner rår ikke skoleeiere over nødvendige ressurser til å støtte sine ledere. For det meste gir dette seg utslag i manglende opplærings- og veiledningstilbud og øvrig støtte til sine ledere. Mye forskning understøtter at godt og ansvarlig skoleeierskap er avgjørende.

Rektorjobben er en krevende og givende jobb der man har både det administrative og pedagogiske ansvaret. Rektor skal være den som staker ut retningen som skolen skal ta, og være drivkraften i dette arbeidet. Det er en utfordrende og spennende arbeidshverdag der man utvikler og leder dyktige kunnskapsmedarbeidere som sikrer et godt læringsutbytte og innfrir samfunnsmandatet overfor elevene. For å få til god kvalitet i denne viktige jobben, må skoleledere sikres oppfølging og utvikling gjennom relevant kompetanseheving og studiepermisjoner. Det er også viktig at ledere sikres handlingsrom til å forvalte virksomhetens menneskelige og økonomiske ressurser. Og ledere må gis mer tid til pedagogisk ledelse gjennom systemrettede tiltak for å redusere unødig tid til rapportering og dokumentasjonsarbeid. Skolelederforbundet mener også at ledere må ha tilstrekkelige ressurser til å bemanne, planlegge og gjennomføre opplæring med kvalitet, samt sikre tidlig innsats på alle nivå. Ledere må gis tid til å drive skolens/kommunens utviklingsarbeid i tråd med forskning, og med tydelige mål om å heve kvaliteten på elevenes læring på en fremtidsrettet måte.

Læreplanreformer gjør at rektorer og lærere vil ha behov for en kompetanseheving i tillegg til skoleeier, blant annet med tanke på læreplananalyse. For å arbeide med lokale læreplaner trenger skolene kompetanse for å forstå hva arbeidet innebærer. Utarbeidelse av lokale læreplaner krever kapasitet, noe som nødvendigvis ikke alle skoler og kommuner besitter.

Reformiveren kan ofte virke stor og med ønske om at endringer skjer raskt. Endringer i skolen tar tid, og implementeringen må tilrettelegges på en måte som tar hensyn til en kompleks struktur med ulike aktører, kulturer og systemer.

For Skolelederforbundet er det viktig at ansvarsforhold avklares tidlig og i et partssamarbeid, slik at det er enighet om strategier for implementering, kompetanseutvikling, økonomi osv. Universiteter og høyskoleers rolle må avklares, og det er viktig at UH-systemet følger opp reformer slik at bl.a. lærerutdanningen er i forkant av de endringer som kommer som følge av reformen. Og de ulike strategier må henge sammen med en overordnet nasjonal strategi. Det hjelper ikke at vi har en god strategi for videreutdanning av lærere, (Kompetanse for kvalitet,) dersom denne ikke henger sammen med den overordnede. Videreutdanningen for lærere og skoleledere må vektlegge betydningen av å utvikle profesjonelle læringsfellesskap på den enkelte skole, og skoler i mellom. Slike fellesskap vil bidra til at skoler utvikler seg som lærende organisasjoner med kompetanse og kapasitet til å gjennomføre endrings- og utviklingsarbeid. I tillegg må forholdet mellom sentral styring og lokal autonomi avklares. Det legges stor vekt på skolens profesjonelle ansvar i utredningen, riktignok med klare krav til velbegrunnede og forskningsbaserte valg og metoder. En må unngå at sentral kontroll og sentrale krav kommer i konflikt med skolens behov for lokale tilpasninger.

Den gode skolen skapes ikke sentralt eller av kunnskapsministeren. Den skapes lokalt, gjennom at gode skoleledere og gode lærere er villige til å ta i bruk forskning, granske egen praksis og gjennomføre nødvendige endringer. Og fordi hver enkelt skole har forskjellige utfordringer og forutsetninger, må det finnes lokale løsninger.

Skolelederforbundets kommentarer og tilføyelser til selve høringsbrevet følger under og er skrevet i kursiv:

1. Kompetanser i fremtidens skole

Skolelederforbundet stiller seg bak og er enig i at

1. Følgende fire kompetanseområder bør prioriteres i fremtidens skole:

- fagspesifikk kompetanse (beskrevet under fagfornyelse)
- å kunne lære (metakognisjon og selvregulert læring)
- å kunne kommunisere, samhandle og delta (lese-, skrive- og muntlig kompetanse, samhandling, deltakelse og demokratisk kompetanse)
- å kunne utforske og skape (kreativitet, innovasjon, kritisk tenking og problemløsning)

Skolelederforbundet støtter at kompetansebegrepet tas i bruk og at

2. Dagens grunnleggende ferdigheter reformuleres

- Regning er del av matematisk kompetanse og inkluderes i de fagene der det er relevant
- Digital kompetanse integreres i de andre fagovergrepene kompetansene i tillegg til at den i sterkere grad enn i dag knyttes til fagspesifikt innhold i fagene.
- Lesing og skriving defineres som kompetanser sammen med muntlig kompetanse og integreres i alle fag

2. Fagfornyelse og læreplanmodell

Skolelederforbundet er enig i de fleste forslagene i innstillingen. Vi ønsker likevel å føye til noe i flere av punktene under.

1. Fag som organiserende prinsipp videreføres i skolen.

2. For å få et bedre grunnlag for sammenheng i læreplanverket, starter fagfornyelsen i fagområdene:

- matematikk, naturfag og teknologi
- språk
- samfunnsfag og etikkfag
- praktiske og estetiske fag. *Skolelederforbundet forutsetter at læremidler og fysiske forhold tilpasses slik at det blir mulig å undervise i disse fagene.*

3. Fagenes sentrale metoder, tenkemåter, begreper og sammenhenger prioriteres for å legge bedre til rette for dybdeløring i fagene. *Skolelederforbundet støtter dette, men mener at dette kan føre til organisatoriske utfordringer i skolen, bl.a. med tanke på planlegging, metoder og tverrfaglighet.*

4. Innenfor fagområdene foreslås fleksibilitet i fag- og timefordelingen. *Skolelederforbundet er enig i dette, og støtter større fleksibilitet på kommune- og skolenivå.*

5. Andre fremmedspråk introduseres på barnetrinnet og prioriteres for å legge bedre til rette for dybdeløring i fagene. *Skolelederforbundet er i utgangspunktet positiv til dette forslaget. Men vi ser også at dette kan bli en utfordring for noen skoler og kommuner med tanke på kompetanse og kapasitet.*

6. Fagfornyelsen inkluderer at flerfaglige temaer som det flerkulturelle samfunnet, folkehelse og livsmestring, samt utfordringer knyttet til bærekraftig utvikling, tas opp i læreplaner for flere fag på en systematisk måte. *Skolelederforbundet støtter intensjonene i forslaget. Vi mener at dette vil øke behovet for flere yrkesgrupper i skolen som støttefunksjoner, noe vi mener vil være helt nødvendig. Vi foreslår også følgende omformulering: Utfordringene knyttet til bærekraftig utvikling må gis særlig oppmerksomhet.*
7. Fellesfagene i videregående opplæring fornyes etter samme prinsipper som fagene i grunnskolen og bygger videre på elevenes oppnådde kompetanse fra grunnskolen. Det utarbeides læreplaner i fellesfagene som kan virke sammen med programfagene for bedre læring for elevene. *Skolelederforbundet mener at det må være sammenheng mellom grunnskole og videregående skole, og det må være en gjennomgående progresjon. Elevene må være klare for å gå videre. Det bør vurderes systemer som sikrer at elevene har nødvendige kvalifikasjoner og er forberedt på kravene i videregående skole.*
8. Det utvikles et rammeverk for fagovergripende kompetanser som verktøy i læreplanutviklingen for å sikre en felles forståelse og en systematisk integrering. *Skolelederforbundet mener dette er viktig for å sikre kvalitet og for å unngå at det blir for store lokale variasjoner.*
9. Det legges vekt på god sammenheng mellom læreplanene og veiledningsressurser til læreplanene, og at disse utvikles parallelt. *Skolelederforbundet mener at det er viktig at dette ivaretas sentralt av personer med høy og relevant kompetanse, og ikke minst, med tilknytning til praksisfeltet. Dette for å sikre kvalitet.*

3. Undervisning og vurdering

Skolelederforbundet er enig i at

1. Det utvikles en plan for kompetanseutvikling som legger vekt på de fire kompetanseområdene og fornyede læreplaner.
2. Det iverksettes et utviklingsarbeid for lærernes standpunktvurdering i tråd med innholdet i fornyelsen av fagene.
3. Det nedsettes et ekspertutvalg for å se på eksamensordningen.

4. Implementering

Skolelederforbundet er enig i punkt 1 og 2 under, men ønsker å legge til at det må sørges for nødvendig kapasitet og kompetanse hos lokale skoleeiere.

1. Det utvikles en overordnet strategi for innføring av fornyet innhold i skolen som beskriver aktørene på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå, og hva som forventes av dem, samt en fremdriftsplan som viser de ulike fasene og virkemidlene i implementeringsarbeidet.
2. Det gjøres en gjennomgang av kvalitetsvurderingssystemet for å vurdere hvilke områder det er behov for å videreutvikle, herunder verktøy for å vurdere elevenes læring og støtte til skolebaserte vurderingsprosesser.

5. Andre innspill som ikke er dekket av stikkordene over

Skolelederforbundet ønsker å presisere betydningen av et godt samarbeid med foresatte i gjennom hele skoleløpet, også i videregående skole.

Vi ser også behovet for at det er en god sammenheng fra samfunnsoppdraget formulert i formålsparagrafen gjennom en generell del og til fagplanene.

Oppsummering med anbefalinger

For å sikre en vellykket implementering, anbefaler Skolelederforbundet:

- At det blir mer fokus på og anerkjennelse av skolelederens rolle som endringsagent.
- At solid forankring skjer gjennom dialog mellom nivåene i utdanningssystemet, og at det er en klar ansvarsfordeling. Dette skaper helhet og gjennomføringskraft.
- At skoleeieres kompetanse og kapasitet til å støtte sine skoleledere i dette arbeidet er tilstrekkelig.
- At både skoleeiere og skoleledere får nødvendig analysekompetanse, og kompetanse i å lede endrings- og utviklingsarbeid.
- At kompetanseutvikling ikke snevres inn til bare å gjelde videreutdanning av lærere, men også at det er tid og rom for utvikling på den enkelte skole hvor realkompetanse vektlegges og verdsettes.
- At det er støttestrukturer tilgjengelig for den enkelte skole som sikrer at skoleledere kan lykkes i endringsarbeidet.
- At skolen tilføres tilstrekkelige økonomiske og administrative ressurser for at skoleledere skal kunne gjennomføre de endringer som måtte komme som følge av utvalgets innstilling.